

En socialtjänst i kris

Socialtjänsten krisar. Socialarbetare flyr sitt arbete. Byråkrati och administration har tagit över. Helheten har brutits ner i delar. 85 procent av arbetstiden går till administration. Klienter kommer i andra hand. Socialarbetaren vantrivs som administratör.

Hur kunde det bli så här? Socialtjänstreformen lyfte fram humanistiska värden. Arbetet skulle vara förebyggande. Insatser skulle erbjudas utan föregående utredning. Individutredningar och formella biståndsbeslut skulle bara förekomma undantagsvis.

Med reformen skulle en kontrollerande fattigvård utmönstras. Socialtjänsten skulle ha förtroende för sina klienter. Beslut skulle överklagas både till form och innehåll. Insatser skulle inte behöva journalföras. Myndigheten skulle ha en servicefunktion.

Idag är socialtjänsten mer kontrollerande än någonsin. Beslut kan vanligen bara överklagas till formen. Det viktiga innehållet bestäms av socialtjänsten. Det kallas för verkställighet. Vid missbruk skulle en sökandes egen önskan om behandlingshem vara styrande. Nu bestämmer socialtjänsten.

En professionell socialtjänst vet bäst. En sådan socialtjänst använder sig av evidensbaserade metoder. Där har klienten inget riktigt inflytande.

Ett socialt arbete är inte att jämföra med en förkylning eller cancer. En medicinsk kostym passar inte socialtjänsten. En tilltro till klientens egen förmåga har ersatts av misstroende. Denne kan inte längre själv förstå arten och graden av sina problem.

Beroendesjukdomar bär skammens och skuldens stigma. Det är viktigt att insatser kan ges i enkla och lättillgängliga former. Med krav på omständliga och många gånger kränkande utredningar tappas den beroendesjuka bort.

Antalet döda på grund av drogmisbruk ligger högt i Sverige jämfört med andra länder.

Socialt arbete kräver tid för möten. Ofta under lång tid. Det förutsätter ett aktivt engagemang från båda parter. En sönderstyckad socialtjänst har ingen tid. Den kan inte arbeta med en helhetssyn.

En manualbaserad arbetsmetod med kort utredningstid och snabba avslut förändrar inte människors liv. Socialt arbete med fleråriga kontakter finns knappast längre kvar.

En helhetssyn kräver att en nämnd har det övergripande ansvaret. Socialt arbete förutsätter ett eklektiskt förhållningssätt. Socialarbetaren måste ha kunskaper från flera erfarenhetsområden.

Det förutsätter samarbete mellan olika kunskapsområden. Det kräver en integrerad organisation. Perlinski vid Umeå universitet har forskat om hur socialt arbete bör organiseras. Den påvisar betydelsen av integrerade arbetsformer.

Eckert *Kühlhorn* varnade redan på 70-talet för konsekvenserna av ökad byråkrati. En dramatiskt ökad sådan har raserat socialt arbete.

Konsekvenserna är allvarliga. Antalet tvångsomhändertaganden av barn och ungdomar har ökat. Tidigare mål inom socialtjänsten har inte kunnat bibehållas. Det tar tid att bygga hållbara lösningar i människors nätverk.

Missbruk uppfattas idag ofta som icke behandlingsbart. Det innebär att mål som drogfrihet anses som orealistiska. Målet är numera ofta »harm reducing«, det vill säga att något minska droganvändningen. Begreppet avser generella insatser för att minska drogbruket i samhället. Det blir allvarligt när det används på individnivå. Det är nödvändigt att skilja på bruk, riskbruk och beroende. Vid beroendetillstånd får inte »harmreducing« vara ett behandlingsmål. Målet måste då vara drogfrihet.

Socialtjänstens huvuduppgift måste vara att kritiskt granska metoder och arbetsmetodik och föra diskussioner om insatser som hjälper klienter att »leva ett självständigt liv«. Dagens uppgivenhet innebär att en beroende inte får möjlighet att återkomma till ett fullvärdigt liv.

Socialstyrelsen har med klåfingrighet och kontrollbehov nedmonterat möjligheten till tidiga insatser inom socialtjänsten. Myndigheten kallar denna klåfingrighet för rättssäkerhet.

Att utsatta människor själva skulle förstå och välja den hjälp de önskar anser socialstyrelsen riskfyllt. De kan ju välja fel. Styrelsen betonar att det är nödvändigt att alltid utreda ett hjälpbehov. En hjälpsökande kan ha missförstått sitt problem.

Förebyggande arbete och insatser utan utredning skulle, enligt styrelsen, strida mot rättssäkerheten. Kontrollbehovet har lett till en överdriven byråkrati och ett tidsödande arbete i omfattande verksamhetssystem.

Socialtjänsten har blivit en statistikmaskin. En fantastisk välfärdsreform har havererat. Några ljuspunkter finns faktiskt kvar.

Linköpings kommun har i flera år haft ambitionen att erbjuda insatser utan utredning. Stöd och hjälp har erbjudits i enkla och lättillgängliga former, allt enligt socialtjänstreformens intentioner. Arbetet har kallats "Linköpingsmodellen". Resultaten har varit mycket goda. Inspektionen för vård och omsorg, IVO, kunde inte acceptera arbetsmetoden. Myndigheten ingrep med hot om vite på en miljon. Den ansåg att en enskild sökande inte kunde förstå sitt eget bästa. Det var nödvändigt att alla hjälpinsatser först utreddes enligt myndighetens regler. Lyckligtvis gav sig inte kommunen. Kammarrätten har tråkigt nog i december 2015 ställt sig bakom IVO:s krav.

Vinner detta ställningstagande kommer många fler missbrukare att avlida. För alkohol- och drogberoende är det särskilt viktigt att hjälp erbjuds i tidiga och lättillgängliga former. Linköpings kommun avser att föra frågan om arbetsmodellen vidare till Högsta förvaltningsdomstolen. Den domstolen har att avgöra om det är socialtjänstreformen och dess intentioner eller socialstyrelsens regelverk som skall gälla. Få kommuner skulle, som Linköping, haft kraften att gå vidare med sådant vite.

Under många år har min ambition varit att omsätta socialtjänstreformens helhetssyn i ett praktiskt arbete. Jag har också handlett unga socialarbetare inom individ- och familjeomsorgens olika verksamhetsgrenar.

I mitt arbete har jag ofta berättat om människor jag haft kontakt med. Jag har berättat om fantastiska personer som radikalt kunnat förändrat sina liv. I boken har jag samlat ett antal sådana berättelser.

Jag tror att dessa visar att organisation och metod har stor betydelse för positiva resultat.

Min förhoppning är att unga blivande socialarbetare genom berättelserna skall få mod och kraft att utveckla socialt arbete. Jag hoppas att läsaren skall uppleva att arbetet inom socialtjänsten, med rätt förutsättningar, kan vara fantastiskt kul och utvecklande.